

MỘT SỐ BIỆN PHÁP DẠY HỌC ĐỌC HIỂU TRUYỆN TRÌNH THÁM CHO HỌC SINH LỚP 9 THEO YÊU CẦU CỦA CHƯƠNG TRÌNH NGỮ VĂN 2018

Nguyễn Thị Như Thúy

Trường TH-THCS Lê Duẩn, Phú Yên

Email: nguyenthinhuthuy1985@gmail.com

Ngày nhận bài: 18/3/2025; ngày hoàn thành phản biện: 6/4/2025; ngày duyệt đăng: 10/6/2025

TÓM TẮT

Thể loại truyện trình thám lần đầu tiên được đưa vào giảng dạy trong Chương trình Ngữ văn 2018. Nội dung dạy học và yêu cầu cần đạt đọc hiểu thể loại truyện trình thám ở chương trình Ngữ văn 9 đã được cụ thể hóa trong ba bộ sách giáo khoa. Tuy nhiên, đây vẫn là một thách thức lớn đối với các giáo viên trong thực tiễn bởi truyện trình thám là một thể loại mới, còn ít tài liệu tham khảo. Bài viết đề xuất một số biện pháp dạy học đọc hiểu truyện trình thám cho học sinh lớp 9. Các biện pháp đề xuất nhằm hướng dẫn học sinh đọc hiểu truyện trình thám theo các yếu tố đặc trưng thể loại; giúp liên hệ, so sánh, kết nối với những trải nghiệm trong cuộc sống; rèn luyện kỹ năng đọc mở rộng. Thông qua đó, bài viết góp phần nâng cao hứng thú và chất lượng học tập môn Ngữ văn; phát hiện và ươm mầm những tài năng về lĩnh vực văn học nghệ thuật cho học sinh.

Từ khóa: Truyện trình thám, biện pháp, dạy học đọc hiểu, học sinh lớp 9, Chương trình Ngữ văn 2018.

1. MỞ ĐẦU

Truyện trình thám xoay quanh quá trình điều tra vụ án, với các tình tiết bí ẩn, bất ngờ, dựa trên suy luận logic. Thể loại này xuất hiện ở phương Tây từ giữa thế kỷ XIX với tác phẩm *Vụ giết người ở phố Morgue của Edgar Poe* (1841) và phát triển mạnh mẽ tại Mỹ, Scotland, Anh, Pháp. Tại Việt Nam, truyện trình thám hình thành từ nửa đầu thế kỷ XX với các tác giả như Phạm Cao Cung, Thế Lữ, Bửu Đình... Sau đó, thể loại này chuyển hướng sang truyện tình báo, phản gián trong giai đoạn nửa cuối thế kỷ XX. Đến thế kỷ XXI, truyện trình thám Việt Nam có bước chuyển mạnh mẽ với nhiều tác giả tiêu biểu như Di Li, Giản Tư Hải, Nguyễn Thanh Hoàng, Hoàng Yến, Kim Tam Long... Hiện nay, thể loại này thu hút lượng độc giả lớn và ngày càng gia tăng.

Lần đầu tiên, truyện trinh thám được đưa vào giảng dạy trong chương trình Ngữ văn 2018 (lớp 9), thu hút sự quan tâm của giáo viên và học sinh. Thế nhưng, việc giảng dạy gặp nhiều khó khăn do đặc trưng phức tạp của thể loại, giáo viên không chỉ truyền đạt kiến thức mà còn khuyến khích học sinh phát triển tư duy phản biện và khả năng phân tích sâu sắc.

Tuy nhiên, việc dạy học truyện trinh thám cho đến nay vẫn chưa có nghiên cứu nào đề cập một cách cụ thể. Vì vậy, trong khuôn khổ bài viết, chúng tôi đưa ra đề xuất về một số biện pháp dạy học đọc hiểu truyện trinh thám cho học sinh lớp 9 theo Chương trình Ngữ văn 2018 nhằm nâng cao chất lượng dạy học thể loại này nói riêng và môn Ngữ văn nói chung.

2. NỘI DUNG

2.1. Khái niệm truyện trinh thám

Theo *Từ điển tiếng Việt* (Nguyễn Kim Thản – Hồ Hải Thụy - Nguyễn Đức Dương) định nghĩa: “Trinh thám: dò xét, thám thính; thám tử: người làm công việc dò xét trong xã hội cũ. Truyện trinh thám nội dung kể những vụ án hình sự li kỳ và hoạt động điều tra của các thám tử để tìm ra thủ phạm” [4, tr.1672]; *Từ điển tiếng Việt* (Nguyễn Ngọc Bích chủ biên) cũng ghi: “Tiểu thuyết trinh thám là tiểu thuyết lấy đề tài những chuyện li kỳ trong cuộc đấu tranh giữa những nhà trinh thám với kẻ địch” [6, tr.865]; Còn nhà văn Phạm Cao Cung thì giải thích: “Trinh thám là một loại tiểu thuyết điều tra, trong đó nhân vật chính theo dõi, khám phá ra thủ phạm các trộm cướp, gian dân, bắt cóc, án mạng, và ai có khiếu về lãnh vực này đều làm được, không cứ gì phải là thám tử nhà nước. Loại này Pháp gọi là Roman Policier và Anh là Detective story [9, tr.358].

Trong phần *Tri thức ngữ văn* ở cả ba bộ Sách giáo khoa Ngữ văn 9, khái niệm về truyện trinh thám được trình bày tương đối thống nhất với nhau về nội dung. Sách giáo khoa Ngữ văn 9 tập 2, bộ *Chân trời sáng tạo* cho rằng: “Truyện trinh thám là thể loại truyện kể lại quá trình tìm kiếm sự thật về một vụ án. Dựa vào những manh mối ban đầu, người điều tra (thám tử, cảnh sát,...) từng bước khám phá sự thật. Về nội dung, truyện phải có: (1) một vụ việc đã xảy ra và thủ phạm còn giấu mặt; (2) một cuộc điều tra được tiến hành chủ yếu bởi các thám tử và/hoặc nhân vật bị tình nghi là thủ phạm” [8, tr.31]. Sách giáo khoa Ngữ văn 9 tập 2, bộ *Cánh diều* viết: “Truyện trinh thám là truyện viết về việc điều tra, khám phá các vụ án hoặc những bí mật cần được đưa ra ánh sáng. Truyện thường bắt đầu bằng một sự việc bất ngờ hoặc tình huống gây cấn (ví dụ: án mạng, mất tích, mất trộm...), kể đó là những diễn biến căng thẳng, kịch tính để rồi tất cả được giải quyết ở phần cuối của câu chuyện. Đó cũng là thời điểm sự thật được hé lộ, bản chất của sự việc được phơi bày và những kẻ gây án sẽ bị vạch trần, bắt

giữ hoặc thậm chí bị tiêu diệt. Nhân vật chính của truyện trinh thám thường là các thám tử hoặc điều tra viên. Nhìn chung, họ là những người có khát vọng truy tìm sự thật, dám đấu tranh cho lẽ phải, kiên quyết chống lại cái ác, cái xấu; đặc biệt, họ có óc quan sát, rất giàu trí tưởng tượng, biết tìm kiếm, kết nối, tổng hợp thông tin và giỏi phán đoán, suy luận lô gích” [5, tr.4]. Sách giáo khoa Ngữ văn 9 tập 2, bộ *Kết nối tri thức với cuộc sống* khái niệm: “Truyện trinh thám là loại tác phẩm truyện viết về quá trình điều tra vụ án, thường có những sự việc bí ẩn, bất ngờ. Quá trình phá án của người điều tra dựa trên yếu tố quan trọng là sự suy luận logic. Vụ án thường được làm sáng tỏ ở phần kết thúc truyện” [3, tr.5].

Tuy khác nhau về cách diễn đạt nhưng các khái niệm trên đều thống nhất ở khía cạnh nội hàm của truyện trinh thám, đó là: Truyện trinh thám là những tác phẩm văn học tự sự, viết về quá trình điều tra vụ án, trong đó có vai trò quan trọng của nhân vật thám tử (hoặc người có vai trò tương tự như nhân vật thám tử). Tư duy logic và kinh nghiệm thực tiễn có ý nghĩa quyết định đối với sự thành công của quá trình phá án.

2.2. Dạy học đọc hiểu truyện trinh thám trong Chương trình và Sách giáo khoa theo Chương trình Ngữ văn 2018

2.2.1. Yêu cầu cần đạt về dạy học đọc hiểu văn bản truyện trinh thám cho học sinh lớp 9 trong Chương trình Ngữ văn 2018

Yêu cầu cần đạt về dạy học đọc hiểu văn bản truyện trinh thám cho học sinh lớp 9 trong chương trình Ngữ văn 2018 [1, tr.54-55-56] được xác định cụ thể như sau:

Đọc hiểu về nội dung: Hiểu được nội dung vụ án cần giải quyết; xác định một số chi tiết tiêu biểu thể hiện mạnh mẽ quan trọng của vụ án; làm rõ vai trò của nhân vật thám tử và các nhân vật liên quan trong quá trình điều tra vụ việc; phân tích những xung đột và động cơ phạm tội, cao trào và cách giải quyết vụ án; rút ra thông điệp của văn bản.

Đọc hiểu về hình thức: Xác định được cấu trúc truyện, ngôi kể, lời người kể chuyện; phân tích được vai trò của yếu tố không gian, thời gian; nêu được đặc điểm của ngôn ngữ, giọng điệu; cho biết một số thủ pháp nghệ thuật được sử dụng trong truyện.

Liên hệ, so sánh, kết nối: Phân tích được ý nghĩa hay tác động của văn bản truyện trinh thám trong việc làm thay đổi suy nghĩ, tình cảm, cách nhìn và cách thưởng thức, đánh giá của cá nhân đối với văn học và cuộc sống (giúp mọi người biết tôn trọng sự thật, có tinh thần đấu tranh cho lẽ phải trong cuộc sống...); thể hiện thái độ đồng tình hoặc không đồng tình về cách xử lý tình huống của nhân vật hay cách giải quyết vấn đề của tác giả, nêu được lý do cũng như đưa ra cách giải quyết tình huống mới.

Đọc mở rộng: Giúp học sinh đọc được các văn bản truyện trinh thám khác có độ dài tương đương với văn bản đã học.

Như vậy, theo yêu cầu này, ngoài việc giúp học sinh nhận biết được một số yếu tố nội dung và hình thức của truyện trinh thám, giáo viên cần phải chú trọng khơi gợi những trải nghiệm, suy nghĩ của bản thân trước những vấn đề được đặt ra trong văn bản, đồng thời rèn kỹ năng đọc được các văn bản trinh thám khác ngoài chương trình (trên internet, sách, báo...). Đó chính là định hướng dạy học phát triển năng lực mà Chương trình Ngữ văn 2018 đang hướng tới.

2.2.2. Các văn bản truyện trinh thám trong các bộ Sách giáo khoa Ngữ văn 9 trong Chương trình Ngữ văn năm 2018

Ngữ liệu được sử dụng ở ba bộ Sách giáo khoa được thể hiện như sau:

Bộ *Chân trời sáng tạo* gồm các văn bản: *Chiếc mũ miện dát đá be-rô* (Beryl) của Arthur Conan Doyle, *Ngôi mộ cổ* của Phạm Cao Cung, *Kẻ sát nhân lộ diện* của Charles Williams.

Bộ *Cánh diều* gồm các văn bản: *Vụ cải trang bất thành* (trích Sơ-lốc Hôm) của Conan Doyle, *Khói thuốc lá* của Thế Lữ (Phần Tụ đánh giá).

Bộ *Kết nối tri thức với cuộc sống* gồm các văn bản: *Ba chàng sinh viên* của A-thơ Cô-nan Doi – Lơ, *Bài hát đồng sáu xu* của Agatha Christie, *Ba viên ngọc bích* của Phạm Cao Cung.

2.3. Một số biện pháp dạy học đọc hiểu truyện trinh thám cho học sinh lớp 9 theo yêu cầu của Chương trình Ngữ văn 2018

2.3.1. Hướng dẫn học sinh đọc hiểu về mặt nội dung và hình thức

* Hướng dẫn học sinh xác định nội dung bao quát của văn bản

Khi tiếp cận một văn bản trinh thám, học sinh cần tìm hiểu nội dung bao quát đầu tiên vì đây là bước quan trọng giúp định hướng và tạo nền tảng cho quá trình đọc hiểu.

Trước hết, giáo viên có thể sử dụng câu hỏi gợi mở. Để tìm hiểu nội dung bao quát của một văn bản truyện trinh thám, giáo viên có thể hướng dẫn học sinh xác định yếu tố cốt lõi của truyện bằng các câu hỏi gợi mở như: Vụ án trong truyện là gì? Vụ án xảy ra ở đâu? Ai là người kể lại vụ án? Những nhân vật nào có liên quan đến vụ án? Cách phá án diễn ra như thế nào? Sau khi học sinh trả lời được các câu hỏi trên, giáo viên yêu cầu học sinh kết nối các thông tin để chỉ ra nội dung bao quát của văn bản.

Bên cạnh phương pháp đặt câu hỏi gợi mở, giáo viên có thể thiết kế phiếu học tập dưới dạng bảng biểu để hỗ trợ học sinh xác định nội dung bao quát của truyện trinh thám. Phiếu học tập sẽ bao gồm các mục chính như bối cảnh truyện, nhân vật,

diễn biến vụ án và cách giải quyết tình huống. Việc điền thông tin vào phiếu giúp học sinh dễ dàng hệ thống hóa các dữ kiện, từ đó xác định được nội dung cốt lõi của tác phẩm. Hoạt động này có thể được thực hiện theo hình thức làm việc nhóm đôi hoặc theo bàn, giúp học sinh trao đổi, bổ sung ý kiến và rèn luyện kỹ năng làm việc nhóm. Thông qua quá trình thảo luận và hoàn thành phiếu học tập, học sinh không chỉ hiểu sâu hơn về văn bản mà còn phát triển khả năng suy luận và phân tích – những kỹ năng quan trọng khi tiếp cận truyện trinh thám.

*** Hướng dẫn học sinh nắm bắt một số chi tiết thể hiện manh mối của vụ án**

Để tăng sự hứng thú cho học sinh, giáo viên có thể cho học sinh thực hiện tranh vẽ hiện trường vụ án. Tranh vẽ hiện trường vụ án là một công cụ trực quan giúp tái hiện lại không gian xảy ra tội phạm, hỗ trợ điều tra và phân tích vụ án một cách logic, chặt chẽ. Việc thiết kế một bức tranh hiện trường không chỉ yêu cầu sự quan sát tỉ mỉ mà còn đòi hỏi tư duy hệ thống để kết nối các manh mối. Chính vì vậy, để học sinh có thể chuẩn bị chu đáo cũng như tiết kiệm được thời gian trên lớp, giáo viên giao nhiệm vụ cho các em thực hiện ở nhà trước khi tiết học chính thức diễn ra. Học sinh có thể sử dụng công nghệ AI để thiết kế bản vẽ theo ý tưởng của bản thân hoặc có thể vẽ tranh bằng tay. Học sinh chọn lựa phương pháp thiết kế cho phù hợp với khả năng và điều kiện của mình. Khi đến lớp, các nhóm lần lượt lên trưng bày bức tranh trước lớp và phân tích các chi tiết có liên quan đến manh mối trong bức tranh và có thể đưa ra dự đoán của mình về vụ án. Để thực hiện được hoạt động này, giáo viên cần hướng dẫn học sinh thực hiện các bước, cụ thể như sau:

Bước 1: Xác định bối cảnh vụ án.

Trước tiên, để tạo ra một bản vẽ hiện trường chính xác, cần xác định rõ không gian xảy ra vụ án. Hiện trường có thể là một căn phòng, con phố, khu rừng, nhà kho, lâu đài cổ... tùy theo bối cảnh câu chuyện. Nếu vụ án có yếu tố lịch sử, cần chú ý tái hiện kiến trúc, trang phục, đồ vật đặc trưng của thời kỳ đó nhằm tạo sự chân thực và giúp người quan sát dễ dàng hình dung được sự kiện.

Bước 2: Bố cục và cách thể hiện hiện trường.

Một bức tranh vẽ hiện trường hiệu quả cần có bố cục hợp lý, trong đó các chi tiết quan trọng được sắp xếp một cách khoa học. Có thể sử dụng hai góc nhìn chính: Góc nhìn từ trên cao (giúp quan sát toàn bộ hiện trường, xác định vị trí các đồ vật và mối liên hệ giữa chúng) và góc nhìn từ góc thám tử (tạo cảm giác nhập vai, giúp người xem cảm nhận được hướng điều tra và các manh mối nổi bật). Ngoài ra, có thể sử dụng màu sắc và ký hiệu đặc biệt để nhấn mạnh những chi tiết quan trọng, giúp việc phân tích trở nên rõ ràng hơn.

Bước 3: Đánh dấu và phân tích các yếu tố quan trọng.

Bức tranh hiện trường vụ án không chỉ mang tính minh họa mà còn chứa đựng những thông tin quan trọng phục vụ điều tra, do đó, việc phân tích các yếu tố chính là bước không thể thiếu. Trước hết, cần xác định nạn nhân qua tư thế nằm, vết thương và tình trạng cơ thể để suy luận về nguyên nhân và thời điểm tử vong. Hung khí như dao, súng hay dây thừng, phải được xem xét về vị trí, dấu vết máu hoặc dấu vân tay. Các dấu vết đặc biệt như dấu chân, vết máu giúp làm rõ hướng di chuyển, mức độ tác động và tính nguyên vẹn của hiện trường. Những vật thể bị dịch chuyển, như ghế đổ hay cửa sổ vỡ, có thể phản ánh sự giằng co hoặc hành vi che giấu tội ác. Đặc biệt, các lời nhắn bí ẩn dưới dạng giấy tờ nhàu nát, chữ viết dang dở hay ký hiệu lạ có thể mở ra những giả thuyết mới. Việc phân tích kỹ lưỡng từng chi tiết giúp tái dựng hiện trường một cách logic, hỗ trợ suy luận và tìm ra lời giải cho vụ án..

Bước 4: Ghi chú và hệ thống hóa các chi tiết

Để bức tranh hiện trường vụ án trở nên hoàn chỉnh và có giá trị trong quá trình điều tra, việc ghi chú và hệ thống hóa các chi tiết là bước vô cùng quan trọng. Trước hết, cần sử dụng mũi tên hoặc đường nối để thể hiện mối liên kết giữa các manh mối, giúp người quan sát dễ dàng nhận diện các yếu tố quan trọng và diễn biến của vụ án. Bên cạnh đó, có thể áp dụng ký hiệu màu sắc để phân biệt từng loại bằng chứng, chẳng hạn như màu đỏ dành cho dấu vết máu, màu xanh đánh dấu vật chứng quan trọng và màu vàng để thể hiện dấu chân. Cách làm này không chỉ giúp việc phân tích trở nên trực quan hơn mà còn hỗ trợ học sinh trong việc ghi nhớ và nhận diện nhanh các chi tiết quan trọng. Ngoài ra, hiện trường có thể được chia thành nhiều khu vực nhỏ theo chức năng, như vị trí nạn nhân, khu vực nghi phạm di chuyển hay khu vực hung khí được tìm thấy. Việc phân vùng này giúp hệ thống hóa thông tin một cách khoa học, từ đó hỗ trợ quá trình suy luận, phân tích và đưa ra những giả thuyết hợp lý về vụ án.

*** Hướng dẫn học sinh nắm bắt đặc điểm và vai trò của nhân vật thám tử**

Trước tiên, giáo viên có thể sử dụng hệ thống câu hỏi gợi mở. Khác với câu hỏi đóng (có đáp án cụ thể), câu hỏi gợi mở giúp học sinh tự do suy nghĩ và bày tỏ quan điểm cá nhân. Học sinh cần phân tích, so sánh và đưa ra lập luận để bảo vệ quan điểm của mình. Câu hỏi có thể giúp học sinh liên hệ nhân vật thám tử với bối cảnh xã hội, đạo đức, triết lý sống hoặc các tác phẩm khác. Giáo viên có thể sử dụng câu hỏi gợi mở trong hoạt động cá nhân, nhóm hoặc thảo luận mở. Trong hoạt động cá nhân, giáo viên đặt câu hỏi để học sinh suy nghĩ, viết đoạn văn trả lời. Trong hoạt động nhóm, lớp được chia thành nhóm nhỏ, mỗi nhóm thảo luận về một câu hỏi, sau đó trình bày trước lớp. Trong thảo luận mở, giáo viên đưa ra một câu hỏi chung để cả lớp tranh luận, từ đó mở rộng nhiều góc nhìn khác nhau về nhân vật. Một số dạng câu hỏi gợi mở có thể được sử dụng để phân tích nhân vật thám tử như câu hỏi về đặc điểm nhân vật (nhân vật thám tử có phẩm chất gì nổi bật và điều đó giúp ích như thế nào trong việc phá án,

nếu đặt nhân vật vào bối cảnh khác thì liệu họ có thể phá án thành công không), câu hỏi về phương pháp suy luận (nhân vật thường sử dụng cách suy luận nào, có gì khác biệt so với thám tử khác, nếu thay đổi một yếu tố trong phương pháp điều tra, bạn sẽ thay đổi điều gì và vì sao), câu hỏi về vai trò của thám tử trong tác phẩm (nếu không có nhân vật thám tử thì câu chuyện sẽ thay đổi ra sao, ngoài nhiệm vụ phá án, nhân vật còn đại diện cho giá trị hay thông điệp gì trong tác phẩm), câu hỏi so sánh và liên hệ (so sánh nhân vật với một thám tử khác trong văn học, điểm giống và khác với người điều tra ngoài đời thực). Tóm lại, phương pháp đặt câu hỏi gợi mở giúp học sinh tiếp cận nhân vật thám tử một cách sâu sắc, phát triển tư duy phản biện và khả năng diễn đạt quan điểm cá nhân.

Ngoài ra, giáo viên có thể tổ chức cuộc thi hóa thân vào nhân vật thám tử. Tổ chức cuộc thi hóa thân thành nhân vật thám tử sẽ giúp học sinh nhập vai, tăng hứng thú với thể loại truyện trinh thám. Bên cạnh đó, thông qua cuộc thi, học sinh sẽ phát triển tư duy logic, khả năng quan sát, suy luận, đồng thời tạo ra một môi trường học tập vui nhộn, sáng tạo và thiết thực. Để cuộc thi diễn ra hiệu quả, giáo viên cần hướng dẫn học sinh thực hiện các bước sau:

Bước 1: Chuẩn bị trước cuộc thi: Giáo viên phân nhóm học sinh, giao nhiệm vụ hóa thân vào một phân đoạn nhất định, yêu cầu học sinh biên tập lại kịch bản, tập luyện và chuẩn bị trang phục, đạo cụ từ những vật dụng có sẵn.

Bước 2: Hóa thân và thực hiện thử thách: Học sinh nhập vai thám tử, điều tra vụ án dựa trên các manh mối có sẵn, đặt câu hỏi cho “nhân chứng” để thu thập thông tin, sử dụng đạo cụ như kính lúp, sổ ghi chép, dấu vân tay nhằm tăng tính hấp dẫn, sau đó thảo luận và đưa ra suy luận về thủ phạm.

Bước 3: Trình bày và đánh giá: Mỗi nhóm trình bày kết quả điều tra, giải thích suy luận của mình, giáo viên hoặc ban giám khảo đánh giá dựa trên tính hợp lý, sáng tạo và khả năng lập luận, công bố nhóm chiến thắng và trao thưởng như sách trình thám, huy hiệu thám tử,...

Bước 4: Thảo luận sau cuộc thi: Giáo viên đặt câu hỏi để học sinh chia sẻ cảm nhận về tài suy luận của nhân vật thám tử, những yếu tố làm tăng tính trinh thám trong câu chuyện và cách họ sẽ hành động nếu nhập vai thám tử trong tình huống khác.

***Hướng dẫn học sinh nhận biết lời của người kể chuyện**

Kỹ thuật đọc phân vai là một phương pháp hiệu quả giúp học sinh phân biệt giữa lời người kể chuyện và lời nhân vật. Khi nhập vai và đọc lại đoạn trích, học sinh sẽ cảm nhận được sự khác biệt giữa lời kể khách quan, bao quát và lời nhân vật thể hiện suy nghĩ, cảm xúc cá nhân. Để thực hiện, giáo viên cần chọn đoạn trích phù hợp, có sự đan xen giữa lời kể và lời nhân vật hoặc có đối thoại rõ ràng. Sau đó, học sinh

được phân vai: một em đóng vai người kể chuyện, các em khác vào vai nhân vật. Nếu văn bản ở ngôi thứ nhất, học sinh cần thể hiện đúng cảm xúc của nhân vật chính. Khi đọc, học sinh cần chú ý: lời kể chuyện có giọng trung lập, khách quan, còn lời nhân vật có sự nhấn mạnh cảm xúc và thay đổi theo tâm trạng. Sau khi đọc, học sinh thảo luận về sự khác biệt giữa hai loại lời văn, trả lời các câu hỏi để hiểu thêm về bối cảnh, tâm lý nhân vật và tác động của từng loại lời kể. Ví dụ, trong *Chiếc mũ miện dát đá Be-ro (Beryl)* của Conan Doyle, khi nhập vai Watson, học sinh sẽ nhận ra đây là lời kể ở ngôi thứ nhất, còn khi đóng vai Sherlock Holmes, các em sẽ thấy lời nhân vật mang tính suy luận và logic.

Kỹ thuật đánh dấu văn bản là phương pháp tiếp theo giúp học sinh nhận diện lời kể và lời nhân vật bằng ký hiệu hoặc màu sắc. Sau khi đã hiểu sự khác biệt giữa hai loại lời văn, học sinh sẽ đọc một đoạn văn và sử dụng màu sắc khác nhau để đánh dấu. Giáo viên cần chọn đoạn văn có sự đan xen giữa lời kể và lời nhân vật, đặc biệt là trong các văn bản trinh thám có nhiều đối thoại hoặc mô tả tâm lý. Học sinh sẽ sử dụng màu sắc hoặc ký hiệu để phân biệt: một màu cho lời kể chuyện (mang tính khách quan, mô tả, dẫn dắt), một màu cho lời nhân vật (đối thoại trực tiếp hoặc độc thoại nội tâm), có thể gạch chân những từ thể hiện cảm xúc của nhân vật. Sau khi đánh dấu, học sinh thảo luận về vai trò của mỗi loại lời văn và tác động của chúng đến nội dung câu chuyện. Ví dụ, trong *Ngôi mộ cổ* của Phạm Cao Cung, học sinh có thể dùng màu xanh để đánh dấu lời kể chuyện mô tả bối cảnh rừng rợn và màu đỏ cho lời nhân vật khi trao đổi về vụ án. Qua cách làm này, học sinh trực quan hóa sự khác biệt giữa hai loại lời văn, từ đó ghi nhớ và vận dụng tốt hơn trong quá trình đọc hiểu.

2.3.2. Hướng dẫn học sinh liên hệ, so sánh, kết nối

Truyện thám tử không chỉ đơn thuần là những câu chuyện điều tra phá án mà còn phản ánh những giá trị đạo đức, tư duy logic và tinh thần đấu tranh cho công lý. Việc hướng dẫn học sinh liên hệ, so sánh và kết nối khi học thể loại này giúp các em mở rộng tư duy, rèn luyện kỹ năng phân tích, đánh giá và vận dụng vào thực tiễn. Để đạt hiệu quả cao, giáo viên có thể áp dụng các biện pháp dạy học đa dạng, kết hợp nhiều hình thức tổ chức hoạt động nhằm khơi gợi hứng thú và kích thích sự sáng tạo của học sinh.

Một trong những biện pháp hiệu quả là đặt câu hỏi gợi mở để giúp học sinh liên hệ với thực tế. Khi đọc truyện thám tử, học sinh không chỉ quan tâm đến diễn biến vụ án mà còn có thể suy nghĩ sâu hơn về những giá trị nhân sinh mà tác phẩm mang lại. Giáo viên có thể đặt ra các câu hỏi như: "Sherlock Holmes trong *Chiếc mũ miện dát đá Be-ro (Beryl)* đã sử dụng những phương pháp quan sát nào? Liệu chúng ta có thể áp dụng những phương pháp ấy trong đời sống hàng ngày không?" Hay: "Sau khi đọc *Bài hát đồng sáu xu*, em có suy nghĩ gì về lòng tham và sự công bằng trong xã hội?" Những câu hỏi này không chỉ khuyến khích học sinh suy luận mà còn giúp các em nhận ra

rằng tư duy logic, sự nhạy bén trong quan sát có thể trở thành kỹ năng quan trọng trong cuộc sống. Đặc biệt, khi liên hệ với thực tế, học sinh sẽ nhận thức rõ hơn về tinh thần đấu tranh cho công lý và sự thật, một giá trị cốt lõi mà truyện trình thám hiểm truyền tải.

Hơn nữa, giáo viên cũng có thể hướng dẫn học sinh kết nối tác phẩm với các vấn đề đạo đức và tư tưởng trong cuộc sống. Truyện trình thám hiểm không chỉ đơn thuần là hành trình phá án, mà còn phản ánh những mâu thuẫn về công lý, đạo đức và bản chất con người. Khi đọc *Bài hát đồng sáu xu*, học sinh có thể thảo luận về lòng tham và hậu quả của những âm mưu xấu xa, từ đó liên hệ với thực tế để thấy được tầm quan trọng của sự trung thực. Tương tự, *Chiếc mũ miện dát đá Be-ro (Beryl)* nhấn mạnh bài học về việc không nên vội vàng kết luận khi chưa có đầy đủ chứng cứ, một điều rất quan trọng trong tư duy phản biện. Trong khi đó, *Ngôi mộ cổ* gợi lên vấn đề về niềm tin và sự thật, giúp học sinh nhận thức rõ hơn về cách tiếp cận thông tin trong cuộc sống. Việc kết nối tác phẩm với các giá trị đạo đức làm sâu sắc thêm hiểu biết của học sinh và rèn luyện cho các em tư duy đánh giá và thái độ sống đúng đắn.

2.3.3. Hướng dẫn học sinh đọc mở rộng

Việc giúp học sinh đọc mở rộng sau khi học xong một tác phẩm trình thám hiểm không chỉ giúp các em tiếp cận nhiều phong cách sáng tác khác nhau mà còn rèn luyện tư duy logic, khả năng suy luận và phân tích văn bản. Khi học sinh đọc thêm các tác phẩm có độ dài tương đương với văn bản đã học, các em sẽ có cơ hội mở rộng vốn hiểu biết về thể loại trình thám, đồng thời phát triển khả năng đánh giá, so sánh và kết nối các tác phẩm.

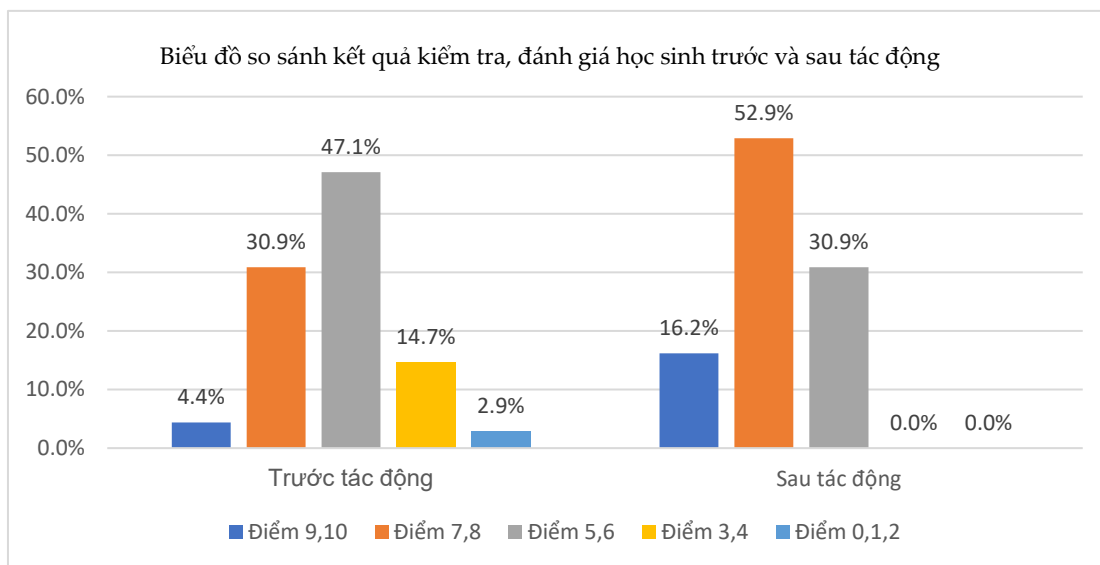
Một trong những biện pháp quan trọng là xây dựng danh mục đọc mở rộng phù hợp với trình độ của học sinh. Sau khi học xong một văn bản trình thám, giáo viên có thể giới thiệu những tác phẩm có cùng đề tài, phong cách hoặc có điểm tương đồng về cách xây dựng vụ án, nhân vật thám tử, không gian điều tra. Ví dụ, sau khi học *Chiếc mũ miện dát đá Be-ro (Beryl)* của Arthur Conan Doyle, giáo viên có thể gợi ý học sinh đọc thêm các truyện ngắn khác về Sherlock Holmes như *Ba chàng sinh viên* hay *Vụ cải trang bất thành* để thấy được sự đa dạng trong cách xây dựng các vụ án của Conan Doyle. Nếu học sinh đã tiếp cận *Ngôi mộ cổ* của Phạm Cao Cung, giáo viên có thể khuyến khích các em đọc *Ba viên ngọc bích* để thấy được những nét tương đồng và khác biệt trong cách kể chuyện, tình huống phá án. Danh mục sách nên được thiết kế theo từng cấp độ để phù hợp với khả năng tiếp nhận của học sinh, từ những tác phẩm ngắn dễ đọc đến những tác phẩm dài hơn và phức tạp hơn.

Ngoài ra, giáo viên có thể khuyến khích học sinh đọc mở rộng bằng cách liên kết truyện trình thám với các phương tiện truyền thông khác như phim ảnh, truyện tranh hoặc tài liệu lịch sử liên quan. Nhiều tác phẩm trình thám nổi tiếng đã được chuyển thể thành phim, kịch hoặc truyện tranh, điều này có thể giúp học sinh hứng

thú hơn với việc tìm hiểu thêm về thể loại này. Chẳng hạn, sau khi học *Chiếc mũ miền đất đá Be-ro (Beryl)*, giáo viên có thể gợi ý học sinh xem một tập phim Sherlock Holmes được chuyển thể từ tác phẩm của Conan Doyle để so sánh cách kể chuyện trên trang giấy và trên màn ảnh. Nếu học sinh yêu thích *Bài hát đồng sáu xu*, giáo viên có thể giới thiệu một bộ phim trinh thám có kết cấu vụ án tương tự để các em thấy được sự khác biệt giữa hai loại hình nghệ thuật.

2.4. Kết quả

Để đánh giá mức độ hiệu quả của việc vận dụng các biện pháp trên, chúng tôi đã tiến hành thực nghiệm trên 68 học sinh khối 9 đang học bộ sách *Chân trời sáng tạo* tại trường TH-THCS Lê Duẩn, huyện Tuy An, Tỉnh Phú Yên. Trong Bài 7: *Hành trình khám phá sự thật* (SGK Ngữ văn 9 tập 2), giáo viên chọn Văn bản 1 để giảng dạy theo cách thông thường. Còn đối với các văn bản còn lại, giáo viên tiến hành sử dụng một số biện pháp mới trong việc dạy học truyện trinh thám đã nêu trên để giảng dạy. Đồng thời, chúng tôi đã tiến hành thực hiện bài kiểm tra, đánh giá học sinh trước và sau khi tác động. Kết quả ấy được thể hiện cụ thể qua biểu đồ sau:

Từ kết quả trên cho thấy, sau khi tác động bằng các biện pháp mới trong dạy học truyện trinh thám, tỉ lệ học sinh đạt điểm khá giỏi tăng cao và không có học sinh bị điểm yếu, kém. Điều này khẳng định các em học sinh đã được rèn luyện kỹ năng đọc hiểu truyện trinh thám; được bồi đắp tình yêu và niềm say mê đối với truyện trinh thám. Từ đó, góp phần nâng cao chất lượng môn ngữ văn trong nhà trường.

3. KẾT LUẬN

Việc dạy học đọc hiểu truyện trinh thám cho học sinh lớp 9 theo chương trình GDPT 2018 hiện nay vẫn đang là thách thức đối với các giáo viên Ngữ văn ở phổ thông

trong việc đổi mới phương pháp dạy học để phát triển năng lực cho học sinh. Trong bối cảnh truyền trình thám đang có nhiều dấu hiệu khởi sắc, việc tổ chức dạy học đọc hiểu theo hướng tiếp cận đặc trưng thể loại là một hướng đi đúng đắn để học sinh có thể nhận diện, tiếp nhận được một văn bản truyền trình thám không chỉ ở trong sách giáo khoa mà còn trong các sách in và trên mạng Internet. Muốn thế, bên cạnh việc nắm chắc các phương pháp dạy học hiện đại, tích cực, giáo viên cũng cần trau dồi các kiến thức lí luận về thể loại truyền trình thám cũng như cập nhật thực tiễn sáng tác vô cùng phong phú của thể loại này trong đời sống văn học Việt Nam hiện nay. Những gợi ý trên đây chỉ mang tính định hướng, việc triển khai cụ thể hiệu quả hay không còn phụ thuộc rất lớn vào ý tưởng sáng tạo của mỗi giáo viên. Do đó, mỗi giáo viên cần tìm ra những biện pháp dạy học hiệu quả nhất để tích cực hóa hoạt động học tập của học sinh, phát huy vai trò là một người đọc chủ động, sáng tạo trong mỗi người học.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1]. Bộ Giáo dục và Đào tạo, (2018). *Chương trình Giáo dục phổ thông môn Ngữ văn*, ban hành theo Thông tư số 32.
- [2]. Bộ Giáo dục và Đào tạo, Dự án Việt – Bỉ, (2010). *Dạy và Học tích cực - một số phương pháp và kĩ thuật dạy học*, NXB Đại học Sư phạm.
- [3]. Bùi Mạnh Hùng (Tổng chủ biên) và cộng sự, (2024). *Ngữ văn 9 (tập 2, Bộ Kết nối tri thức với cuộc sống)*, NXB Giáo dục Việt Nam, Hà Nội.
- [4]. Nguyễn Kim Thản – Hồ Hải Thụy - Nguyễn Đức Dương (2005). *Từ điển tiếng Việt – Trung tâm KHXH&NV Quốc gia*; Nxb Văn hoá, Sài Gòn.
- [5]. Nguyễn Minh Thuyết (Tổng chủ biên) và cộng sự, (2024). *Ngữ văn 9 (tập 2, Bộ Cánh diều)*, NXB Đại học Sư phạm Thành phố Hồ Chí Minh.
- [6]. Nguyễn Ngọc Bích (2002). *Từ điển tiếng Việt*, Nxb Giáo dục, Hà Nội.
- [7]. Nguyễn Thành Khánh và Nguyễn Phong Nam (2016). “Bàn về quá trình vận động của truyền trình thám Việt Nam”, *Tạp chí Khoa học và công nghệ (Đại học Đà Nẵng)*, Số 2 (99), Trang 71.
- [8]. Nguyễn Thị Hồng Nam – Nguyễn Thành Thi (đồng chủ biên) và cộng sự, (2024). *Ngữ văn 9 (tập 2, Bộ Chân trời sáng tạo)*, NXB Giáo dục Việt Nam, Hà Nội.
- [9]. Phạm Cao Cung (2012). *Hồi ký Phạm Cao Cung*, Nxb Hội nhà văn, Hà Nội.

SOME METHODOLOGIES FOR TEACHING READING COMPREHENSION OF DETECTIVE STORIES FOR GRADE 9 STUDENTS IN ACCORDANCE WITH 2018 LITERATURE CURRICULUM

Nguyen Thi Nhu Thuy

Le Duan Secondary School, Phu Yen Province

Email: nguyenthinhuthuy1985@gmail.com

ABSTRACT

The detective story genre was introduced for the first time in the 2018 Vietnamese Literature Curriculum. The teaching content and expected reading comprehension outcomes for detective stories at Grade 9 level have been concretized across the three official textbook series. However, this poses a significant challenge for teachers in practice, as the detective fiction is new genre in the curriculum, with limited available reference materials. This article proposes several instructional strategies for teaching reading comprehension of detective stories to Grade 9 students. The suggested strategies aim to instruct students to understand detective stories through its genre-specific features, help them relate, compare, and connect with life experiences, and develop broader reading skills. In addition, the article contributes to increasing students' interest and improving the quality of their literature learning, as well as discovering and nurturing talents in the field of literary arts.

Keywords: Detective stories, methodologies, teaching reading comprehension, Grade 9 students, 2018 Literature curriculum.

Nguyễn Thị Như Thúy Sinh ngày 27/01/1985 tại Phú Yên. Bà tốt nghiệp cử nhân ngành Sư phạm Ngữ văn, ĐHSP, ĐH Huế. Bà đang giảng dạy môn Ngữ văn tại Trường TH-THCS Lê Duẩn, huyện Tuy An, tỉnh Phú Yên. Hiện bà đang tham gia lớp đào tạo sau đại học tại Khoa Ngữ văn, Trường Đại học Khoa học, Đại học Huế, chuyên ngành Văn học.

Lĩnh vực nghiên cứu: Văn học Việt Nam.